GÖYNÜK

ARAŞTIRMALARI VE HALK KÜLTÜRÜ

EDİTÖRLER

Dr. Öğr. Üyesi Azize AKTAŞ YASA
Prof. Dr. Selami ÖZSOY
Öğr. Gör. Furkan BİLALOĞLU

Paradigma Akademi

GÖYNÜK

ARAŞTIRMALARI VE HALK KÜLTÜRÜ

EDİTÖRLER
Dr. Öğr. Üyesi Azize AKTAŞ YASA
Prof. Dr. Selami ÖZSOY
Öğr. Gör. Furkan BİLALOĞLU

ISBN: 978-625-6714-53-3

PA Paradigma Akademi Yayınları
Sertifika No: 69606

PA Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım
Fetvane Sokak No: 29/A
ÇANAKKALE
e-mail: fahrigoker@gmail.com

Yayın Sorumlusu: Nevin SUR

Tasarım&Kapak: Himmet AKSOY

Bu kitap, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Halk Kültürünü Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından hazırlanmıştır. Bu kitapta yer alan bilgi, görüş, görsel malzeme kullanımıyla; çalışmaların araştırma ve yayın etiğine uygunluğundan yazarları sorumludur.

Matbaa: Meydan Baskı | Sertifika No: 70835

Kitaptaki bilgilerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu Kitap T.C. Kültür Bakanlığından alınan bandrol ve
ISBN ile satılmaktadır. Bandrolsüz kitap almayınız.

Aralık 2023

İÇİNDEKİLER

TARİH VE SOSYAL YAPI

Doç. Dr. Raşit GÜNDOĞDU, 1503-1507 Tarihli Şer'iyye Sicili Işığında Göynük'te Sosyal ve Ekonomik Hayat 3

Dr. Öğr. Üyesi Galip ÇAĞ, 1625 ve 1644 Tarihli İki Avarızhane Defterine Göre Göynük'te İdari Birimler 23

Dr. Yakup ÖZSARAÇ, Osmanlı Dönemi Göynük Vakıfları 45

Dr. Öğretim Üyesi Eylem TEKEMEN ALTINDAŞ, Göynük Örneğiyle Osmanlı Taşrasında İletişim Ağı "Telgraf" 71

Öğr. Gör. Dr. Ahmet ERCİVAN, 19. Yüzyılda Göynük'te Salgın Hastalıklar 79

Prof. Dr. Emine GÜMÜŞSOY, Osmanlı Devleti'nde Taşra Rüşdiyelerine Bir Örnek: Göynük Rüşdiyesi 87

Prof. Dr. Kenan Ziya TAŞ - Emre KABADAYI, Göynük Rüşdiye Mektebi (Göynük Mekteb-i Rüşdiyesi) 95

Dilek SÖBÜTAY, Milli Mücadele Yolunda: Bolu ve Göynük Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 117

Prof. Dr. Öznur BOZKURT, Göynük Köy Odalarının Ticari ve Sosyal Hayata Etkileri Üzerine Bir Araştırma 129

HALK KÜLTÜRÜ

Prof. Dr. Ali YAMAN - Mürvet Ak-GÜLSARAY, Gözcü Karaca Ahmet Sultan, Onunla İlişkili Ziyaretgahlar ve Göynük Dedeler Köyü'ndeki Türbesi 139

Prof. Dr. Hüseyin İbrahim YEĞİN-Dr. Öğr. Üyesi Ümit AKTI, Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Sebepleri Göynük Akşemseddin Türbesi Örneği 159

Doç. Dr. Serdar UĞURLU, Göynük Sözlü Geleneğinde Akşemseddin ve Ömer Sikkîn Dede 175

Öğr. Gör. Dr. Haktan KAPLAN- Göynük Velileri ve Menkıbelerinde Yer Alan Motifler ... 185

Aynur YILDIRIM, Göynük Halk Kültüründe Sözlü Gelenek Üzerine Bir Araştırma 193

Alparslan SANTUR, Göynük (Bolu) Yöresinde Doğum ve Çocukluk Çağıyla İlgili Bazı İnanışlar ve Bir Çözümleme Denemesi 203

Dr. Öğr. Üyesi Azize AKTAŞ YASA - Aynur YILDIRIM, Göynük Halk Kültüründe Evlenme Gelenekleri Üzerine Bir Araştırma 213

Ayşe AKMAN, Göynükte Halk Takvimi ve Meteorolojisi Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme 223

GELENEKSEL GÖYNÜK GİYSİLERİ

Öğr. Gör. Nergiz PAŞU ÖZTÜRK - Melek ASTEKİN, Göynük Tokalı Örtme Dokumasının Ayakkabı Sayasında Kullanılması 237

Dr. Öğr. Üyesi Azize AKTAŞ YASA- Dr. Öğr. Üyesi Filiz YILDIZ, Göynük Geleneksel Giysileri 247

GÖYNÜK ÇALIŞMALARI BASIN YAYIN HAYATI VE DİJİTAL MEDYA

Büşra BOZA, Göynük Bibliyografyası 275

Dr. Öğr. Üyesi Ali BABAHAN - Dr. Öğr. Üyesi Zuhal GÜLER, Bolu Göynük İlçesi Hakkında Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi 287

Prof. Dr. Selami ÖZSOY, 1950'lerde Bolu'da Bir İlçe Gazetesi: Göynük Sesi 309

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Esra ABAY ÇELİK, Göynük'ün Bolu Yerel Basınında Temsili 319

Rıdvan GENÇER - Dr. Öğr. Üyesi Azize Aktaş YASA - Prof. Dr. Adnan ALTUN,
Dijital Bir Arşiv Modeli Önerisi: Göynük Hafızası 329

Doç. Dr. Ercan AKTAN- Prof. Dr. Selami ÖZSOY, Kamu Kurumlarının
Sosyal Medya Etkileşimleri: Göynük Örneği 355

Dr. Öğr. Üyesi İrfan YURT, Göynük İlçesinin Yemek Kültürünün Sakin Şehir Etiketi
İle Sürdürülebilirliği 365

Dr. Öğr. Üyesi Zühal ÖZDEMİR YAMAN, Göynük Mutfak Kültürü 375

EL SANATLARI

Doç. Dr. Zeynep BALKANAL, Hatıralarda ve Sandıklarda Kalan Göynük
El Sanatlarından Örnekler 399

Öğr. Gör. Sevgi YÜKSEL UZUNÖZ, Geleneksel Çarpana Dokuma Yönteminin
Günümüz Çarpana Dokuma Yöntemi İle Karşılaştırılması ve Göynük Tokalı Dokuma
Desenlerinin Çarpana Dokumaya Uyarlanması 425

Öğr. Gör. Toprak TEMEL, Göynük Tokalı Örtme Desenlerinin Yeniden Yorumlanması 437

Dr. Zübeyde Cihan ÖZSAYINER, Fatih Camisinden Vakıf Müzesine Nakledilen
Dival İşleme Vakıf Kültür Varlığına Dair 451

Dr. Öğr. Üyesi Melek ŞAHİNDOKUYUCU, Atıkların Sanatla Yeniden Canlanışı
(Göynük Dokumaları Örneği İle) 465

Dr. Öğr. Üyesi Filiz YILDIZ- Prof. Dr. Nigar MERDAN- Prof. Dr. Habip DAYIOĞLU,
Göynük'ten Elde Edilen Tiftiğin Kök Boya (Rubia Tinctorum L.) İle Boyanmasında
Mordan Maddelerinin Renk Özelliklerine Etkileri 493

Öğr. Gör. Bahar AKBULAK - Öğr. Gör. Nimet ÇELEBİ, Bir Türkü Bin Motif
"Kabalar Basması" Motiflerinin Dijital Tasarım Bağlamında Yorumlanması 507

ŞİİR TÜRKÜ ROMAN SİNEMA

Doç. Dr. Eylem DERELİ SALTIK, Belleğin Şiiri: Yol Türküleri 521

Merve LEBLEBİCİ, Günümüz Türk Şiirinde Bolu/Göynük 525

Doç. Dr. Zeki GÜREL - Dr. Nazlı Rânâ GÜREL, Cumhuriyet Devri Türk Şiirinde Akşemseddin 533

Doç. Dr. Erhan ÇAPRAZ, Bir Hakikat Alanı Olarak Bolu ve Göynük'te Söylenen Türküler 545

Dr. Öğr. Üyesi Koray İLGAR - Dr. Öğr. Üyesi Can DOĞAN, Bolu Göynük Yöre Türkülerinin Edebi ve Müzikal Analizi 555

AKŞEMSEDDİN HAZRETLERİ ve HAMDULLAH HAMDİ

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet TABAKOĞLU, Akşemseddin'in Şiirlerinde Tasavvuf, Sûfî ve Mel Met Kavramları 579

Prof. Dr. Bilal GÖKKIR- Doç. Dr. Gülsüm YALDIZ- Arş. Gör. Dr. Mahmut ÇAMLICA, Akşemseddin Hazretlerinin Tedavilerinde Kullandıkları Tıbbi ve Aromatik Bitkiler ve Bu Bitkilerin Günümüzdeki Kullanım Alanları 587

Doç. Dr. Elif GÜLTEKİN, Akşemseddin'in Mikrop Kuramına Katkısı 597

Prof. Dr. Süleyman KAYA, Akşemseddin'in Ayetleri Referans Göstererek Yaptığı Yorumlarının Tefsir Birikimi Açısından Değerlendirilmesi 603

Dr. Öğretim Üyesi Necmi SARI, Akşemseddin'in *Def'u Metâ'ini's-Sûfiyye* Adlı Eserinde Sûfîlerin Giyim Kuşamına Yönelik Eleştirilere Cevap Verirken Kullandığı Hadislerin Tahric ve Değerlendirilmesi 617

Ali KILCI, Akşemseddin ve Göynük 625

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TATCI - Doç. Dr. Gülten KÜÇÜKBASMACI, Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Akşemseddîn ve Göynük 633

Doç. Dr. Talip AYAR, Meşîhat Arşivi'nde Sicil Dosyası Bulunan Göynüklüler 653

Doç. Dr. Mehmet SÜME, Akşemseddin'in Talebelerinden İbrahim Tennûrî'nin Hayatı ve Eserleri 665

Doç. Dr. Mehmet Faruk ÇİFÇİ, Göynüklü Bir Âlimin İcazetnamesi Özelinde Osmanlı'da İslamî İlimlerin Nakli 675

Doç. Dr. Abdülkadir DAĞLAR, Hamdullah Hamdî'nin Leyla Vü Mecnûn Eserinde Söztöre 689

Doç. Dr. Könül Hacıyeva, Göynüklü Şair Hamdullah Hamdi'nin ve Nesimi'nin "Aşk" Redifli Gazelleri Arasında Bir Karşılaştırma 699

Doç. Dr. Tuba ONAT ÇAKIROĞLU, Hamdullah Hamdî'nin Leylâ Vü Mecnûn Mesnevisinde Mahalli Unsurlar 705

Doç. Dr. Bilge KAYA YİĞİT, Akşemseddin Oğlu Hamdullah Hamdî Divanındaki Peygamber Kıssaları ve Hz Muhammed Hakkındaki Şiirler 713

Öğr. Gör. Dr. Cenk AÇIKGÖZ, Hamdullah Hamdî Divanı'nda Hayatın Geçiciliği 725

TURİZM SAKİN KENT

Doç. Dr. Oya ERU, Göynük Özelinde Uluslararası Yavaş Şehir Kriterlerinin Değerlendirmesi ve Yerel İşletmelerin Yavaş Şehir Algısı 747

Kasım UZUNÖZ, İpek Yolu ve İpek Kültürü 759

Esra ERDOĞAN, Küreselleşme Sürecinde Kültürel Mirasın Korunması Kapsamında Yavaş Turizmin Önemi: Göynük Örneği 765

Seray ALTUNÖZ, Tarihi ve Kültürel Değerleri İle Yaşayan Kent: Göynük 787

Ar. Gör. Dr. Seda Senem ALPAYKUT BAYRAK, Göynük'ün Bir Turizm Destinasyonu Olabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme 805

MİMARİ VE ŞEHİRCİLİK

Doç. Dr. Binali TERCAN, Sürdürülebilirlik ve Kentsel Dirençlilik Perspektiflerinden, Günümüz Göynük Kentini Değerlendirmek 817

Dr. Öğr. Üyesi Fethi Ahmet YÜKSEL, Göynük'te Somut Kültürel Mirasa Sahip Yapı Stoğu ve Bölgenin Depremselliği 835

TARIM VE HAYVANCILIK/EKOLOJİ BİOÇEŞİTLİLİK ENERJİ

Prof. Dr. Vahdettin ÇİFTÇİ- Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Zahit YEKEN- Arş. Gör. Orkun EMİRALİOĞLU, Bolu'nun Göynük İlçesinde Fasulye Yetiştiriciliğinin Durumu..... 861

Doç. Dr. İhsan CANAN, Enginar (Cynara Scolymus) Muhafazasında Dikkat Edilmesi Gereken Önemli Noktalar 869

Prof. Dr. Hayrettin AKKAYA, DOĞAL TARIM, Doğal Hayvancılık ve Doğal Arıcılığın Önemi ve Göynük 879

Doç. Dr. Gülsüm YALDIZ - Arş. Gör. Dr. Mahmut ÇAMLICA, Bolu Ekolojik Koşullarında Yetiştirilen Bazı Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Göynük İlçesi Açısından Değerlendirilmesi 905

Prof. Dr. Okan KÜLKÖYLÜOĞLU, Göynük (Bolu, Türkiye) İlçesi Ostrakoda (Crustacea) Biyoçeşitliliği 915

Doç. Dr. Nursel İKİNCİ, Göynük İlçesinin (Bolu/Türkiye) Endemik Bitkileri..... 919

Dr. Öğr. Üyesi İlker YILDIZ - Dr. Öğr. Üyesi Muhsin Uğur DOĞAN - Dr. Öğr. Üyesi Mithat ÖNDER, Bolu İli Göynük İlçesinin Hayvansal Atıklarından Elde Edilebilecek Biyogaz Potansiyeli 935

Dr. Öğr. Üyesi Muhsin Uğur DOĞAN - Dr. Öğr. Üyesi İlker YILDIZ -
Dr. Öğr. Üyesi Mithat ÖNDER, Bolu İli Göynük İlçesinin Rüzgar ve
Güneş Enerjisi Potansiyeli 953

EĞİTİM

Dr. Abdulkadir SAĞLAM - Dr. Öğr. Üyesi Ömer ERBASAN - Doç. Dr. İbrahim YÜKSEL,
Rol Model Olarak Akşemseddin: Özel Yetenekli Öğrenciler ve Öğretmen Adayları Üzerine
Metaforik Bir Çalışma 975

Doç. Dr. İbrahim YÜKSEL - Murat ÜREK - Muhammet Volkan HARMANKAYA,
Eğitimciler Gözüyle Bolu İlinin Göynük İlçesindeki Güzelliklerden Dört
Tanesini Tanıyalım 985

GÖYNÜK TOKALI ÖRTME DESENLERİNİN YENİDEN YORUMLANMASI

Öğr. Gör. Toprak TEMEL
Kocaeli Üniversitesi Hereke Asım Kocabıyık Meslek Yüksekokulu
topraktemeller@gmail.com

Giriş

Gelenek ve insan bütününde değerlendirildiğinde yaşam alanlarımızı oluşturan ögeler çeşitlilik göstermektedir. Coğrafik bölgelerin yerleşik halkları kendi özelliklerini simgeleyen öğeler objeler oluşturmuşlardır. Tekstil ürünü dokuma alanında değerlendirildiğinde bölgeden bölgeye desen, dokuma tekniği özellikleri konularında değişkenlikler ve yöreye özgü olmaktadır. Bu çalışmada Göynük yöresi özelinde değerlendirilen Göynük Tokalı Örtmesinin geleneksel desenlerinin görselleri ve bu desenlerin değerlendirilmesi konusu vurgulanmıştır.

Coğrafik konumu ve geçmiş köklerinden esinlenerek gelişen Göynük dokumacılığı etnik unsurları Osmanlı dönemine uzanmaktadır. *''Göynük Osmanlı şehir kültürüne sahip olan köklü bir yerleşim merkezidir. Şehir dokusu, sivil mimarisi, gelenek görenekleri ve etnografyası bunu açıkça göstermektedir. Günümüze kalan Etnografik eserler arasında bindallılar, üçetek entariler, çevreler, göynekler, iğne oyaları, keseler, çoraplar, peşkirler ve örtmeler hemen sayabileceğimiz tekstil eserleridir.''* (Soysaldı, 2006:152).

Tekstil ürünlerinin farklı alanlarda kullanımı yöresel gereksinimler doğrultusunda ilerlemiştir. Bir giyim nesnesi olarak örtmeyi oluşumunu açıklayacak olursak, kısa kenar kısımları sık dokunmuş uzun kenarları daha seyreltilmiş olarak dokunmuş kadınların baş üzerinden aşağı sarkan kısmında yoğun desenler ile süslenmiş ve pamuk ipliği ile dokunan, kadınların dışarı çıktıklarında kullandıkları kumaştır.

Örtmeler; genellikle 173 x (46x2) ile 200 x (50x2) ölçülerinde kullanılmaktadır. Düzen adında tanımlanan el tezgahında iki ayrı parça olarak dokunan kısımlar desen bulunmayan uzun kenarlara takılarak kullanılır. Beden kumaşı, bez ayağı dokuma tekniği ile dokunan kumaş cm'de 20X20 çözgü ve atkı, fitilli çözgü kumaşlarında 13-14 çözgü aralığındadır. Dokuma ipliği olarak atkı ve çözgü ip özellikleri kıvrak adında tek kat bükümlü pamuk ip ile oluşturulur. (Soysaldı, 2006).

Yukarıda açıklamaları yapılan dokuma özelliklerini belirtmekle birlikte Göynük Tokalı Örtmeleri desenlerinin formları ve renkleri bu örtmelerin önemli ögeleri olduğundan, bahsedilen geleneksel desenlerin ev tekstili alanında kumaşlara baskı yapılarak değerlendirilmesi desenlerin farkındalığını desteklemek ve yaşatılmasını sağlamak amaçlanmış olmakla birlikte ev tekstili sektöründe de destek verilmiştir. Yapılan çalışmada Göynük tokalı örtmelerinin dokuma özelliklerine kısaca değinilerek oluşturulan dokuma desenlerinin motif biçimlerine odaklanılmıştır. Desenlerin özelliklerinin yanı sıra renklerinden de yararlanılarak motiflerin görsel özellikleri ele alınmıştır. Geleneksel desenlere odaklanıldığı için desen özelliklerine de değinilmiştir. Bu çalışmada alan araştırması ve literatür araştırmaları yapılmış ve örtmelerin desenlerinin geleneksel yapısını çağdaş kullanıma dönüştürmede tasarımcının önemine ayrıca değinilmektedir.

Göynük

Büyük bir vadinin yamaçlarında karşılıklı şekilde yerleşimi sağlanmış bir kasaba olan Göynük, Osmanlı döneminden izleri mimari olarak korunarak günümüze kadar ulaşmıştır. Osmanlı döneminde ilk

yerleşim bölgeleri arasında yer alan Göynük, doğu ve batı illeri arasında geçiş güzergahı olması bakımından da önemlidir. Daha sonra Anadolu ve İstanbul ulaşım yollarının değişmesi dolayısıyla gelişim hızı azalan kasaba daha izole bir ortama dönüşmüştür. Bu dönüşüm sayesinde avantajlardan biri olan kültürel erozyonun da önüne geçilmiştir. Günümüzde öznel yapısını mimari olarak korumakla kalmamış aynı zamanda yerleşik diğer kültür unsurları da korunmuştur. (Aktaş Yasa, 2013).

Göynük yöresinde geleneksel değerler açısından bakıldığında önemli değerlerden birisi, el dokuma tezgahlarında oluşturulan dokuma kumaşlardır. Bölgede yerleşik halk 3000'den daha fazla el tezgahı ev ortamında dokumalar yapılarak yörenin kumaş ihtiyacını karşılamaktayken günümüzde bu sayı azalmıştır.

Geçmişte dokunan ama günümüzde dokunması yapılmayan ürünlerin yanı sıra dokumacılığı devam eden ürünler ak bez dokuma, çarşaflık, goyneklik ve örtme olarak tanımlanan tekstiller ile üretimi devam etmektedir. (Sarıoğlu, Üzümeri, M. Ekrem ve vd. 1957'den).

Göynük Tokalı Örtmesi

Göynük Tokalı Örtmesi dokumasında kullanılan malzeme ve tezgahlar ile ilgili bilgilere yer vermek Örtmelerin oluşturulmasının anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Göynükte çam ağacından yapılmış, iki gücü ve ayaklı, sökülebilir ve yeniden kurulabilir fonsiyonları olan el tezgahlarına ''düzen'' denmektedir. Örtme kumaşı atkı ve çözgü dokumasında kullanılan iplikler genellikle pamuktur. Dokumaya başlamadan önce çözgü ipliklerine mukavemet vermek için haşıllanma yapılır. Haşıllama tekniğinin yöredeki adlandırması ise çirişlemedir. (Sarıoğlu, 1994).

Dokuma işlemi mekikli el tezgahlarında çözgü ipliklerinin gücü tellerinden geçirilerek ve belli gruplar halinde çözgü iplerinin ağızlık oluşturması ile ilerler. Ağızlık oluşturulması için iki ayakçıklı tezgah sağ ve sol ayakçıklara sırasıyla basılarak ağızlık oluşturması sonucu mekik üzerine sarılı atkı ipleri ağızlıktan geçirilir ve bu hareket düzenli şekilde devam ederek dokuma işlemi gerçekleştirilir. Aşağıda görsel 1'de görülen el tezgahı ile örtmelerin kısa kenarlarında bulunan desenler kilim dokuma tekniği uygulanarak meydana getirilirler. Örtmelerin orta kısımlara denk gelen motifler, motif boyutunda ayrıca atkı iplikleri eklenerek oluşturulur. (Sarıoğlu, 1994).

Görsel 1: Göynük Tokalı Örtmesi Dokuması Tezgahı

Göynük mimari yapılarının geleneksel özelliklerini koruyarak günümüze ulaşmakla beraber tekstil, giyim alanında da özelliklerini koruyarak günümüze ulaşabilmiştir. Göynük, el sanatları ile ilgili çalışmalarda özgün desenler, işlemeli peşkirler, örtmeler, kırtkitli dokuma kumaşlar ve bazı değerlerle tanımlanmış oya teknikleri bakımından zengin içeriğe sahiptir. *'' Göynük, mimari ve el sanatlarında olduğu gibi, giyim-kuşam kültürü bakımından da pek çok özel örneğe sahiptir.''* (Aktaş Yasa, 2013:44).

Yörede kullanımı günümüzde de devam eden Göynük Tokalı Örtmesi dokumaları bez ayağı tekniğine dayanarak üretilmektedir. Örtmeler zemin dokumasında yer alana çizgilerin tipine, renklerine, ip tiplerine ve motiflerin şekillerine bakılarak adlandırılmaktadır. Bu adlandırmalardan bazıları ''fitilli'', ''atkılı'', ''çatal ipekli'', ''paralı'' vb. şeklindedir. Örtmelerin kısa kenarları kilim desenlerine benzer desenler uygulanmış ve ''baş deseni'' adı verilmiştir. Örtmelerin uzun kenar ortası kadınların alın kısmına gelecek şekilde örtülür ve bu kısım yoğun motiflerle şekillendirilir. Uzun kenar ortasında bulunan motifler genelde iki uzun kenar ortalarında karşılıklı ve genelde asimetrik şekilde çalışılmaktadır. Böylece kullanıcı örtmenin uzun kenarlarını değiştirerek iki kullanım elde eder. Genel boyutlar 49cm. en, 190cm. boy ölçülerine sahip örtmeler eş iki parça olarak uzun kenarından sonradan dikilerek son halini almış olur. İki kısa kenarında bulunan kırmızı, bordo saçaklı püsküllere ''toka '' denmektedir. (Sarıoğlu, 1994).

Baş desenlerine yörede verilen isimler şöyledir: gayıklı baş (kayık), göz, kilim başı- yarım kilim başı, uzun baş (mezar taşı), makascık, kelebek, gaydırak, çaprazcık (çengel), koyun gözü, mekik baş şeklinde sıralanabilir. (Soysaldı, 2006).

Örtmelerde kullanılan dokuma iplik renkleri genelde beyaz, fitillerde bordo, yeşil, beyaz, sarı renk tipleri genel uygulamalarda daha yoğun kullanılmıştır. Örtmelerin desen renk tonları beyaz, yeşilin tonları, sarı, kiremit kırmızısının açık tonları, koyu mavi, açık sarı ve siyahtır. Günümüzde renk çeşitliğinin

arttığı gözlemlenmiştir bunun nedeni orlon iplik tipinin kullanımı sayesinde birçok rengin uygulama olanağının sağlanmasıdır. (Soysaldı, 2006).

Göynük Tokalı Örtmesi Tekstil alanında günümüze ulaşan kültür miraslarımızdan bir örnek olduğundan üzerinde çalışılmaya değer görülmüş ve incelenmiştir.

Göynük Tokalı Örtme Desenlerinin Yeniden Yorumlanması

Tekstil geleneğin ışığında yöreye göre şekil alan ve kendine özgü teknik yansıması ile yön bulan kültürel etkilerin taşıyıcısı olarak hayatımızın parçası olabilmektedir. Kumaş desenleri toplumların kültür yapısını yansıtan özelliği ile bölgesel bağlamda üretilmiş ve kullanılmıştır. Ülkemiz kumaşların ifade biçimi olarak kullanılması konusunda zengin örneklere sahiptir. Bu örneklerden biri olan Göynük Tokalı Örtmesi geçmiş kökleri bakımından değerli bir kültür taşıyıcısıdır.

Günümüzde el sanatları olarak değerlendirilen ve tanımlanan Göynük Tokalı Örtmesi geçmiş bağlarının korunarak ele alınması ve güncel hayata aktarılması bakımından konu olarak ele alınmış ve çalışılmıştı.

Kültürel kodlarımızı oluşturan geleneksel desenlerin önemi vurgulamak amacıyla ve çağdaş bir perspektif ile değerlendirmeler yapılarak Göynük Tokalı Örtmesi desenleri ev tekstili alanında değerlendirilmek üzere desenler oluşturulmuştur. Geleneksel el sanatları konu bakımından farklı alanlarda tasarımlar oluşturulmak üzere kullanılabilmektedir.

Geleneksel tekstil materyalinin modern araçlar kullanılarak ev tekstili alanına desen oluşturmak için dönüştürülmesi ile birlikte disiplinler arasında bir köprü oluşturulmuştur.

Geleneksel desenlerin vektörel nakış desenlerine dönüştürülmesi bir diğer örnektir. Nakış çalışmalarının vektörel tabanda çalışılması teknolojinin gelişmesi ile hızlanmıştır. Buna paralel olarak geleneksel desenlerin yaşatılması için bilgisayar programları, tasarımlar oluşturmak ve kumaşlara nakışlar uygulamak konusunda çeşitliliğe destek oluşturmuştur. (Koçak, 2017).

Bu çalışmada Göynük Tokalı örtmesi özgün desenleri dijital programlar kullanılarak pikselleştirilmiş ve yeni baskı tasarımları oluşturulmuştur. Desen oluşturma sürecinde orijinal desenlere bağlı kalınarak farklı desenler birlikte kullanılmış ve desen yüzeyleri oluşturulmuştur. Geleneksel desenlerin geometrik ölçülerine bağlı kalınarak motifler stilize edilmiştir. Dokuma tekniğinde kullanılan iplik hareketlerinin oluşturduğu yüzeylerdeki renk değişimleri ile oluşan desenler kare formları şeklinde yorumlanarak dijital programlarda piksel formuna uyarlanmıştır. Piksel formunun her karesi dokuma adımlarını temsil edecek şekilde kurgulanmış ve desenler oluşturulmuştur. Oluşan desenler katman katman değerlendirilerek ve farklı desenlerin çözünürlükleri değiştirilerek baskı tasarımları meydana getirilmiş, desenleri oluşturan motif illüstrasyonları renk varyantlarına ayrılmıştır. Desen çalışması için vektörel tabanda çalışan ve piksel tabanda çalışan dijital programlar kullanılmıştır.

Ev tekstilinde uygulanmak üzere çalışılmış baskı desenlerinin sektörde koleksiyon olarak değerlendirilebilmesi sağlanmıştır. Göynük tokalı örtmesi desenlerinden yola çıkılarak çalışılmış yeni motifleri ev tekstili alanında farklı bir bakış açısıyla, yeni bir alanda yorumlanması ile ilgili çalışmalar aşağıdaki görsellerle belirtilmiştir.

Göynük Tokalı Örtmesi

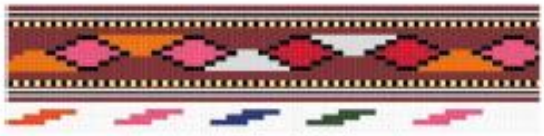

Göynük Tokalı Örtmesi Dijital Yorumlama

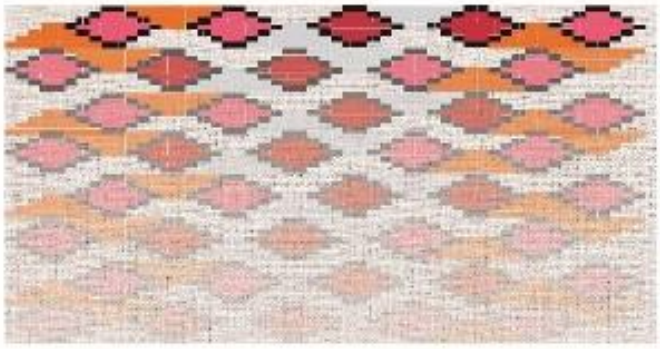

Görsel 6: Orijinal desen ve dijital yorumlama Görsel 7: Dijital desen tasarımı

Görsel 8: Dijital desen tasarımının perdeye ve nevresim kumaşına baskı uygulaması

Görsel 9: Dijital desen tasarımının oturma grubuna uygulanması

Göynük Tokalı Örtmesi

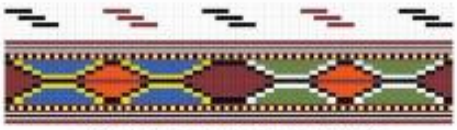

Göynük Tokalı Örtmesi Dijital Yorumlama

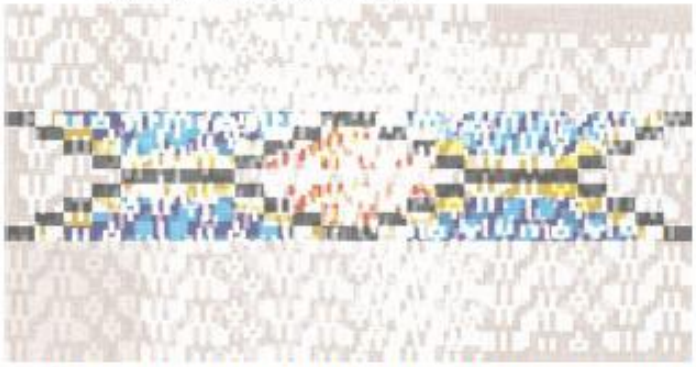

Görsel 10: Orijinal desen ve dijital yorumlama Görsel 11: Dijital desen tasarımı

Görsel 12: Dijital desen tasarımının nevresim grubuna uygulanması

Görsel 13: Orijinal desen ve dijital yorumlama

Görsel 14: Dijital desen tasarımı

Görsel 15: Dijital desen tasarımının perdeye uygulanması

Görsel 16: Dijital desen tasarımının tekstil sanatı çalışması

Görsel 17: Dijital desen tasarımının nevresim grubuna uygulanması

Görsel 18: Dijital desenin Nevresim grubuna uygulaması

Görsel 19: Dijital desenin yastık uygulaması

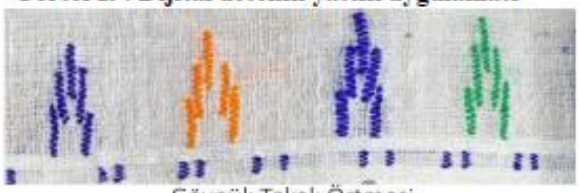

Göynük Tokalı Örtmesi

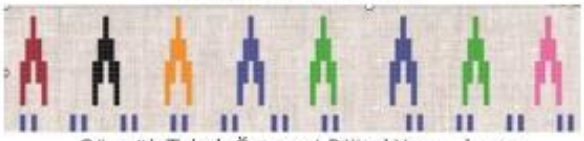

Göynük Tokalı Örtmesi Dijital Yorumlama

Görsel 20: Orijinal desen ve dijital yorumlama

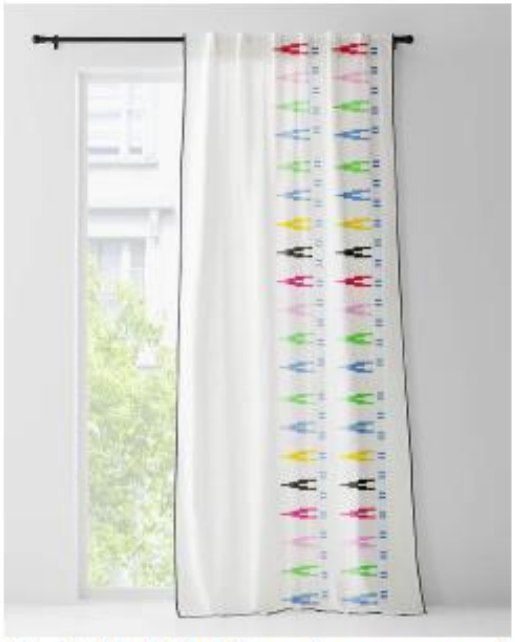

Görsel 21: Dijital desen tasarımının perdeye uygulaması

Görsel 22: Dijital desenin yastık uygulaması

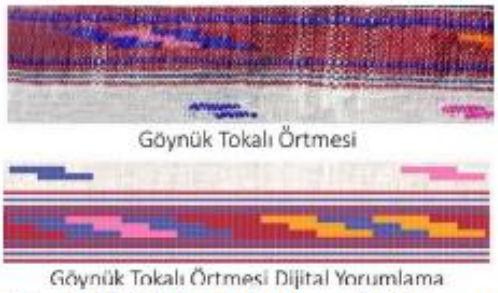

Görsel 23: Orijinal desen ve dijital yorumlama **Görsel 24: Dijital desen tasarımının nevresime uygulanması**

Görsel 25: Dijital desen tasarımının koltuk uygulanması

Görsel 26: Dijital desen tasarımının koltuk uygulanması

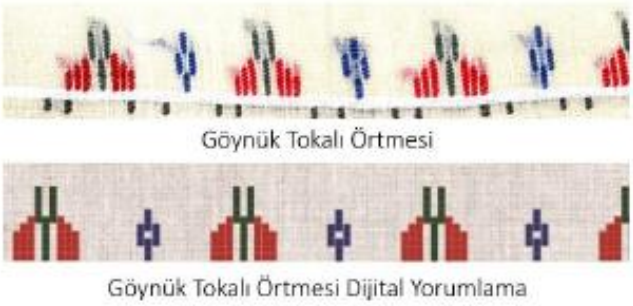

Görsel 27: Orijinal desen ve dijital yorumlama

Görsel 28: Orijinal desen ve dijital yorumlama

Görsel 29: Dijital desen tasarımı

Görsel 30: Dijital desen tasarımı

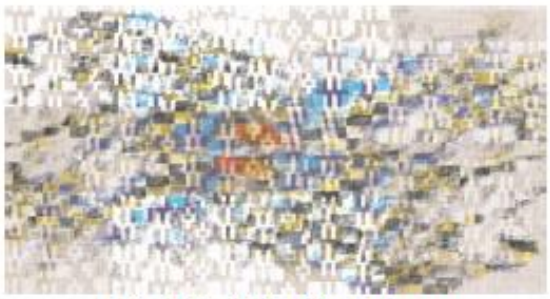

Görsel 31: Dijital desen tasarımı

Görsel 33: Dijital desen tasarımının koltuk uygulanması

Görsel 34: Dijital desen tasarımının perde uygulanması

Sonuç

Güncel olarak kullanılan teknoloji imkanları ile tasarım geliştirme olanakları artmıştır. Bilgisayar teknolojisi ile tasarım süreçleri gelişerek ilerlemektedir. Tasarımda teknolojinin kullanılması çeşitliliği arttırmış ve destekleyici rol üstlenmiştir.

Geleneksel desenlerin yorumlanmasında ve baskı desenleri oluşturulmasında geleneksel tasarım araçlarından farklı olarak bilgisayar programları varyant oluşturma konusunda kolaylıklar sağlayarak renk özellikleri bakımından imkanlar sunmuştur. Baskı desenleri tasarlanırken geleneksel desenlerin bir araya getirilerek katmanlar halinde üst üste konması ve renk geçişlerinin sağlanması ile geleneksel desenlerin optik geçişleri meydana gelmiştir.

Çalışmaların desen, renk ve uygulanacak ürün çeşitliliği yelpazesi geniş tutularak geleneksel desenlerin dijital baskı tasarımı versiyonunun farklı ürün tiplerinde değerlendirilebileceği, bu ürün tiplerine yenilerinin eklenebileceği anlaşılmıştır.

Baskı tasarımları oluşturulurken sektör olarak ev tekstili alanının seçilmesinin nedeni, geleneksel motiflerin hedef kitleye ulaşılabilirliğinin daha mümkün olacağının düşünülmesidir. Üretilen çalışmalar gelecekte oluşturulacak ev tekstili koleksiyonları için örnek oluşturabileceği potansiyeli taşımaktadır. Geçmişten günümüze varlığını koruyabilmiş değerlerin bir parçası olan tekstil ürünlerindeki geleneksel desenler için yapılması gereken, toplumun kimlik özelliklerini taşıyan bu değerleri korumak ve geleceğe taşımanın yollarını aramak olmalıdır.

Var olan geleneğin içerisinde tekstil alanında üretilen Göynük Tokalı Örtmeleri motiflerinin incelenmesi ile seçilen motiflerin yeniden değerlendirilmesi ile ev tekstili sektörü içerisinde var olmasını sağlamak için dijital programlar vasıtasıyla teknoloji imkanları ile desteklenerek baskı tasarımları oluşturulması sadece görsel ifadeler olarak değerlendirilmek üzere kurgulanmamış aynı zamanda geleneksel değerlerin yaşayabilecekleri yeni alanların nasıl oluşturulabileceğine ve bu değerlerin geleceğe aktarımını sağlama yöntemleri üzerine ipuçları oluşturulması, tasarım süreçlerinin dönüştürülebilir özelliği üzerine perspektif oluşturması planlanmıştır.

Kaynakça:

Aktaş Yasa, Azize (2013) '' Kültürel Zenginlikleri ile Göynük*Göynük with Cultural Wealth''. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bolu Halk Kültürünü Araştırma ve Uygulama Merkezi (BAMER) Göynük El Sanatları Paneli ve Çalıştayı Bildirileri,* Göynük Belediyesi, Yayını. Editörler: A. Aktaş Yasa- A. Soysaldı S:2, s.17-46, Ankara 2013.

Sarıoğlu, Halide (1994) ''Nallıhan (Ankara) ve Göynük (Bolu) Yöresi Mekikli El Dokumacılığı''. . (Uzumeri ve vd.1957 (II): 442)

(558) (561) (Sarıoğlu, 1994: 102-134) Sarıoğlu, Halide 1994, Eflani ve Boyabat Cember Dokumaları Uzerinde Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, G.U. Sosyal Bilimler Enst. El Sanatları Eğt. Bl., Ankara.

(152) (154) (157) (162) Motif Akademi Bolu-Göynük Tokalı Örtmeleri. The Buckled Cover Bolu-Göynük Aysen SOYSALDI*
Motif Halk Oyunları Derneği ve Gazi Osman paşa Üniversitesi tarafından düzenlenen "Uluslararası Giyim Kuşam ve Süslenme Sempozyumu"nda bildiri olarak (2006) sunulmuştur. Doç.-, Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakilltesi, El Sanatları Eğitimi Bölümü, Tekstil Dokuma Örgü Anabilim Dalı.

(41,42) Geleneksel Kumaş Desenlerinin Yorumlanarak Çağdaş Seramik Sanatında Kullanımı Prof. S. Sıdıka SEVİM1 Arş. Gör. Esra ÖZTÜRK RAZİ2 / IJSS, 2020, Volume 4, Issue 19, p. 30-50.

(381) Geleneksel Baskı Motiflerinin Vektörel Nakışlara Dönüştürülmesi Yrd. Doç. Dr. Emine KOÇAK Kesit Akademi Dergisi ISSN: 2149 - 9225 Yıl: 3, Sayı: 12, Aralık 2017, s. 377-386
Görsel-1: https://bolu.goturkiye.com/tr/dokun : [E: 19.12.2022]